

Artur WEJKSZNER

Uniwersytet im. Adama Mickiewicza, Poznań

OBLICZA TERRORYZMU ISLAMSKIEGO W INDONEZJI NA POCZĄTKU XXI WIEKU. CASUS DŽAMA’A ISLAMIJA

Azja Południowo-Wschodnia, w szczególności zaś obszar takich państw jak Indonezja, Tajlandia, Malezja czy Filipiny, jest jednym z wielu frontów konfliktu asymetrycznego toczonego przez dżihadystów z wrogami ich wizji ułożenia stosunków społeczno-politycznych. Społeczności islamskie w powyższych państwach, a zwłaszcza w Indonezji podzielić można na kilka różniących się między sobą grup. Jerema Drozdowicz, nawiązujący w swych rozważaniach do fundamentalnej pracy Clifforda Geertz¹ wyróżnia trzy ważne lokalne islamskie tradycje: *abangan*, *prijaji* i *santri*. Pierwsza z nich ma swe przedislamskie korzenie i nawiązuje do popularnych na tym obszarze wierzeń i zwyczajów. Druga związana jest w dużej mierze z jawajsko-hinduistyczną specyfiką i popularnym wśród miejscowych muzułmanów mistycyzmem. Trzecia zaś – najbardziej ortodoksyjna – wywodzi się zdaniem J. Drozdowicza z nurtu tradycyjnego islamu o silnej purytańskiej wymowie. Zawiera nakazy dotyczące podstawowych islamskich rytuałów (modlitwa, ścisły post w okresie Ramadanu i pielgrzymka do Mekki). Stanowi ponadto zaplecze ideologiczne wielu instytucji społecznych, charytatywnych i politycznych. Tradycja ta jest „odpowiedzią na tendencje modernizacyjne, które uwidoczniły się w społeczeństwie indonezyjskim w drugiej połowie XX w. Stawiana jest także w opozycji do nurtu *abangan*, postrzeganego jako przejaw archaicznych i poniekąd heretyckich wierzeń, nie zawsze zgodnych z zasadniczą doktryną islamu. Santri jest zatem wyrazem światopoglądowej opozycji wobec treści kulturowych odbiegających od literalnego rozumienia Koranu w kwestiach życia ekonomicznego i obyczajowego”². Zachary Abuza, mając na uwadze przywołane przez antropologów różnice, zwrócił uwagę na ścisły związek między salaficką wizją ułożenia stosunków społecznych wpływających z tradycji *santri* a lokalną walką muzułmanów o zachowanie odrębności i tożsamości religijnej przede wszystkim z regionu Moluków zagrożonych nieprzyjaznymi zbrojnymi akcjami ze strony chrześcijan. Emanacją tej walki jest przede wszystkim aktywność islamskich grup paramilitarnych³. Scott Helfstein słusznie wskazał zaś na powiązanie haseł etniczno-narodowych z islamistycznymi, upatrując źródeł tego fenomenu w przeszłości

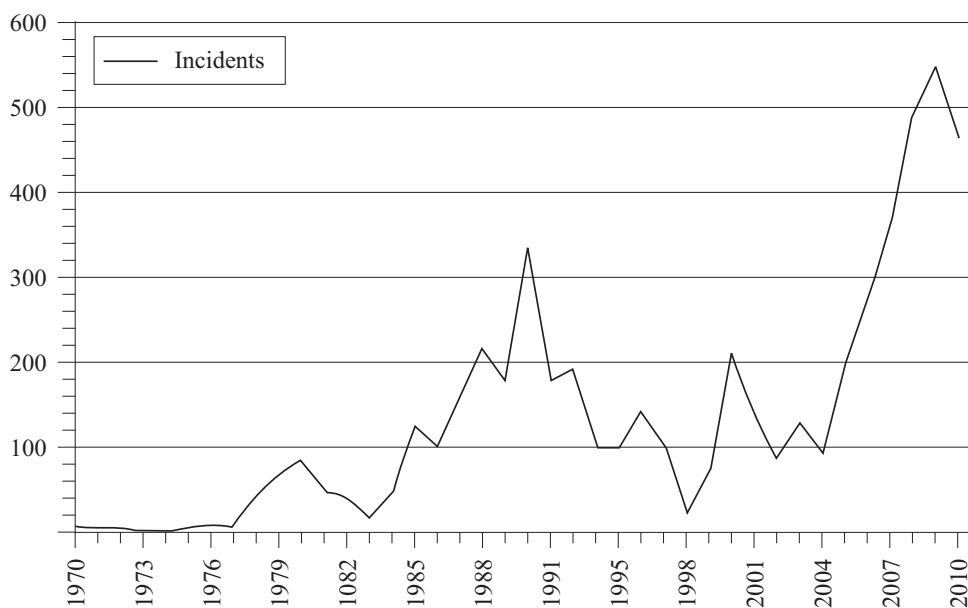
¹ Zob.: C. Geertz, *The Religion of Java*, New York 1964.

² J. Drozdowicz, *Symbole w działaniu. Akademickie konteksty nurtu symbolicznego w antropologii*, Seria Psychologia i Pedagogika nr 148, Poznań 2009, s. 70.

³ Z. Abuza, *Political Islam and Violence in Indonesia*, London–New York 2007, s. 1–2.

kolonialnej regionu⁴. Spopularyzowana dopiero na przełomie lat osiemdziesiątych i dziewięćdziesiątych XX wieku ideologia globalnego dżihadu nie zyskała wielkiej popularności. Nie oznacza to jednak, że powstanie salafickiego ruchu globalnego dżihadu (SRGD) nie wywarło żadnego wpływu na przebieg lokalnych konfliktów i wzrost aktywności terrorystycznej. Część lokalnie działających ugrupowań już na przełomie XX i XXI wieku przystąpiła do powyższego ruchu, angażując się na coraz większą skalę w terroryzm międzynarodowy⁵.

Wedle danych Worldwide Incidents Tracking System (WITS) to nie Indonezja, ale raczej Maleszja i Filipiny doświadczyły największej liczby zamachów terrorystycznych. W pierwszej dekadzie XXI wieku doszło w obu tych państwach do ponad 4000 zamachów⁶. Indonezja znalazła się dopiero na miejscu trzecim z liczbą niespełna dwustu tego typu incydentów. Analiza danych zawartych w bazie START ujawnia podobne dysproporcje. W okresie od 2001 do 2010 roku w czterech państwach regionu (Indonezji, Maleszji, Tajlandii i na Filipinach) miało miejsce ponad 5500 zamachów terrorystycznych (rysunek 1).

Rys. 1. Liczba zamachów terrorystycznych w Indonezji, Maleszji, Tajlandii i na Filipinach w okresie od 1970 do 2010 roku

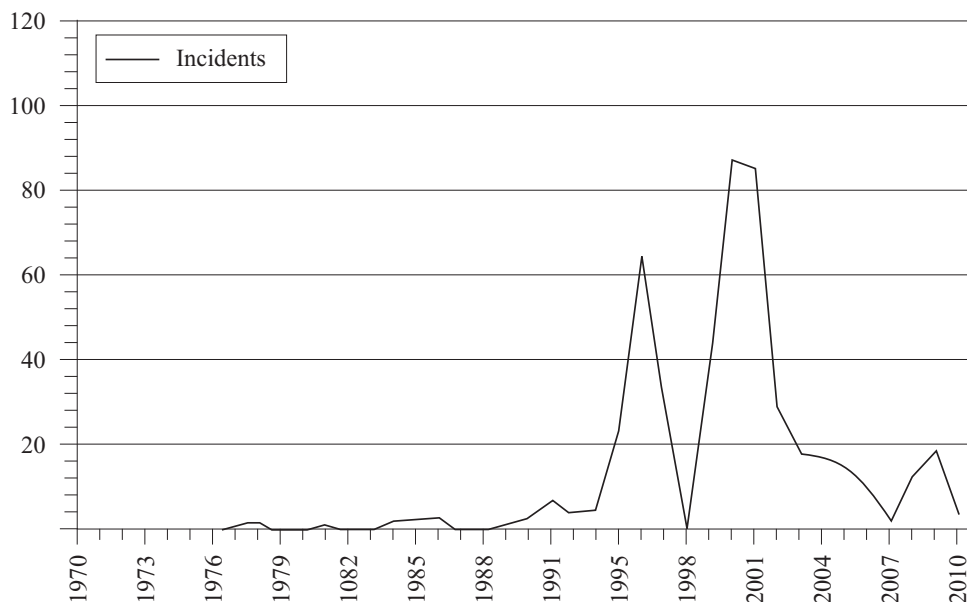
Źródło: Global Terrorism Database, <http://www.start.umd.edu/gtd> (23.10.2011).

⁴ S. Helfstein, *The Landscape of Jihadism in Southeast Asia*, w: *Radical Islamic Ideology in Southeast Asia*, ed. S. Helfstein, Southeast Asia Project, The Combating Terrorism Center at West Point, West Point 2009, s. 4.

⁵ Przez termin „terroryzm międzynarodowy” rozumieć należy w powyższym przypadku przede wszystkim jako: użycie przemocy motywowane względami politycznymi przeciwko obywatelom obcych państw. Por.: B. Hoffman, *Oblicza terroryzmu*, s. 64 i n., oraz T. Aleksandrowicz, *Terroryzm międzynarodowy*, Warszawa 2008, s. 12–49.

⁶ Dane za: S. Helfstein, *The Landscape...*, op. cit., s. 5.

Łączna liczba zamachów terrorystycznych, do których doszło tylko w Indonezji nie osiągnęła pułapu 450 incydentów, co stanowi mniej niż 10 proc. ogólnej liczby przypadków (rysunek 2).

Rys. 2. Liczba zamachów terrorystycznych w Indonezji w latach 1970–2010

Źródło: *Global Terrorism Database*, <http://www.start.umd.edu/gtd> (23.10.2011).

Dysproporcje powyższe wynikają z wielu uwarunkowań lokalnych i potwierdzają tezę o relatywnie niewielkiej popularności ideologii dżihadystycznej. W Malezji i na Filipinach terrorystyczna przemoc motywowana była i jest raczej hasłami etniczno-narodowymi. W mniejszym stopniu odnosiły i odnoszą się one do motywacji religijnej. W Indonezji, będącej najludniejszym państwem muzułmańskim na świecie, prymat zdobyły przede wszystkim hasła nawołujące do pokoju i tolerancji⁷. Zachary Abuza podniósł tezę, iż islam w Indonezji zawsze definiowany był przez użycie takich terminów jak: tolerancja, umiarkowanie i pluralizm⁸. Poglądy te potwierdza przywoływany przez Z. Abużę Robert Hefner. W opinii tego ostatniego islam był siłą, która umożliwiła Indonezji pokojowe przejście od dyktatury do demokracji⁹. W istocie dopiero upadek rządów Suharto w maju 1998 roku był cezurą odgradzającą okres kojarzony raczej z terrorem państwowym od okresu erupcji przemocy terrorystycznej na skalę wcześniej w Indonezji niespotykaną.

⁷ N. Hasan, *Transnational Islam in Indonesia*, w: *Transnational Islam in South and Southeast Asia. Movements Networks and Conflict Dynamics*, eds. P. Mandaville, F. A. Noor, A. Horstmann, D. Reetz, A. Riaz, A. Roul, N. Hasan, A. Fauzi, A. Hamid, R. C. Banlaoi, J. C. Liow, NBR Project Report, Washington 2009, s. 123.

⁸ Z. Abuza, *Political Islam...*, op. cit., s. 1.

⁹ R. Hefner, *Civil Islam*, Princeton 2000. Cyt. za: ibidem.

NARODZINY DŻIHADYZMU W INDONEZJI

Pojawienie się dżihadyzmu w Indonezji skorelowane było z kilkoma wydarzeniami i procesami, których źródła w większości znajdowały się poza tym państwem. Do dwóch ważnych wydarzeń, które odcisnęły swe piętno na rozprzestrzenianie się hasła islamistycznych wśród muzułmanów w Azji Południowo-Wschodniej, doszło pod koniec lat siedemdziesiątych. Peter R. Demant, analizując historię współczesnego islamizmu, wyróżnił trzy fale jego popularności. Pierwsza obejmowała wskazany powyżej okres¹⁰. Podstawowym wydarzeniem, mającym wpływ na wzrost popularności hasła radykalnych była islamska rewolucja w Iranie¹¹. Kolejnym zaś – agresja ZSRR na Afganistan. Irańska rewolucja uderzyła dość mocno w centralną pozycję Arabii Saudyjskiej promującej hasła islamistyczne w takich państwach jak Indonezja. Saudyjczycy nie zrezygnowali jednak z promowania hasła wahhabickich w Azji Południowo-Wschodniej. W latach osiemdziesiątych XX wieku za sprawą powołanego do życia w Dżakarcie w 1980 roku Instytutu Studiów Arabskich i Islamskich (ISAI) oraz organizacji charytatywnych silnie wspierali środowiska islamistyczne głoszące hasła odnowy islamu. Udział indonezyjskich muzułmanów w dżihadzie przeciwko Rosjanom w Afganistanie odcisnął swoje piętno zarówno na indonezyjskiej scenie politycznej, jak też i na działalności organizacji terrorystycznych w tym państwie. To weterani stanowili bowiem główny trzon aktywistów w obu grupach organizacji.

Pojawienie się islamskich aktywistów w Indonezji zaowocowało powołaniem do życia szeregu organizacji promujących hasła dżihadystyczne. Część z nich wybrała pokojowe sposoby walki wyrzekając się przemocy. Tak stało się m.in. z grupą Hizb ut-Tahrir Indonezja, która pojawiła się na politycznej mapie w Indonezji w 2000 roku promując hasła powołania do życia kalifatu oraz wprowadzenia w życie reguł prawa islamskiego¹². Na drugim biegunie znalazło się szereg grup dżihadystycznych, których członkowie wybrali przemoc jako jedyny sposób wprowadzenia w życie postulowanych przez siebie zmian porządku społeczno-politycznego. Zaliczyć można do nich takie organizacje jak: Laszkar Dżihad, Dżama'a Islamiya czy KOMPAK.

POWSTANIE ORGANIZACJI DŻAMA'A ISLAMIJA

Dżama'a Islamiya jest jednym z najważniejszych uczestników globalnego ruchu dżihadystycznego z regionu Azji Południowo-Wschodniej. Głównym celem jej członków było od momentu jej powstania na początku lat dziewięćdziesiątych XX wieku utworzenie państwa islamskiego i rozszerzenie dżihadystycznej rewolucji na sąsiednie państwa.

---

¹⁰ Z trzech fal, które do tej pory miały miejsce. Pierwsza dotyczy lat siedemdziesiątych, druga – osiemdziesiątych, trzecia zaś dziewięćdziesiątych. Szerzej zob.: P. R. Demant, *Islam vs. Islamism. The Dilemma of the Muslim World*, Westport–London 2006, s. 105–108.

¹¹ Ibidem, s. 109–126.

¹² N. Hasan, *Transnational...*, op. cit., s. 126–127.

Korzenie powyższej organizacji sięgają wydarzeń z lat pięćdziesiątych XX wieku. W Indonezji na Zachodniej Jawie o ustanowienie państwa islamskiego walczyła wówczas z reżimem Sukarno grupa nosząca nazwę Darul Islam. Na jej czele stanął wówczas Sekarmadji Maridjan Kartosuwirjo. Głosił on wówczas poglądy zarówno o islamistycznym, jak i nacjonalistycznym wydźwięku¹³. Późniejsi członkowie Dżama'a Islamiya odwoływali się do tych samych celów, obiecując dokończyć dzieło Darul Islam w postaci zjednoczenia społeczności muzułmańskiej i utworzenia państwa islamskiego.

Zachary Abuza genezę grupy łączy bezpośrednio z aktywnością dwóch islamskich radykałów jeszcze w latach sześćdziesiątych XX wieku: Abdullaha Sungkara i Abu Barkara Ba'asjira. Obaj postulowali, odwołując się do swego mentora Sakermadji'ego Maridjana Kartosuwirjo, wprowadzenie rządów opartych na prawie islamskim. Obaj już w 1972 roku założyli w Ngruki w pobliżu Solo (Surakarta) szkołę islamską Al-Mukmin (*Pesantren Al-Mukmin*), w której propagowano idee wahhabistyczne. Wśród absolwentów tej szkoły znaleźli się późniejsi terroryści islamscy¹⁴. Władze indonezyjskie w listopadzie 1978 roku aresztowały obu założycieli szkoły, oskarżając ich o antypaństwowy spisek. Po siedmiu latach spędzonych w więzieniu przenieśli się do Malezji. Na uchodźstwie przystąpili do aktywnej promocji idei dżihadystycznych. Jednym z przejawów ich ówczesnej aktywności była rekrutacja ochotników do walki z Rosjanami w Afganistanie.

W opinii Zachary'ego Abuzy A. Sungkar spotkał się z Osamą bin Ladenem po raz pierwszy w pierwszej połowie lat dziewięćdziesiątych – najprawdopodobniej przed 1994 r. Wówczas to złożył mu przysięgę wierności (*bajat*)¹⁵. Zapowiedział też budowę struktur dżihadystycznych, wzorowanych na rozwiązaniach spopularyzowanych przez Al-Kaidę oraz dążenie do utworzenia państwa islamskiego na obszarze Indonezji, Malezji, Tajlandii i południowych Filipin.

Za datę powstania Dżama'a Islamiya uważa się 1 stycznia 1993 roku¹⁶. Przez kolejnych kilka lat jej członkowie nie podejmowali jeszcze terrorystycznej aktywności. Czas ten poświęcono natomiast na budowę sieci terrorystycznej, złożonej z autonomicznych komórek operacyjnych. Nowych rekrutów organizacja zdobywała poprzez sieć szkół islamskich (*madras*).

STRUKTURA ORGANIZACYJNA GRUPY

Ewolucja struktury organizacyjnej Dżama'a Islamiya na przestrzeni ostatnich kilkunastu lat odzwierciedla trendy odnoszące się do zdecydowanej większości organizacji

¹³ R. Gunaratna, *The Ideology of Al-Jama'ah Islamiyah*, w: *Current Trends in Islamist Ideology*, Vol. I, eds. H. Fradkin, H. Haqqani, E. Brown, Washington 2005, s. 69.

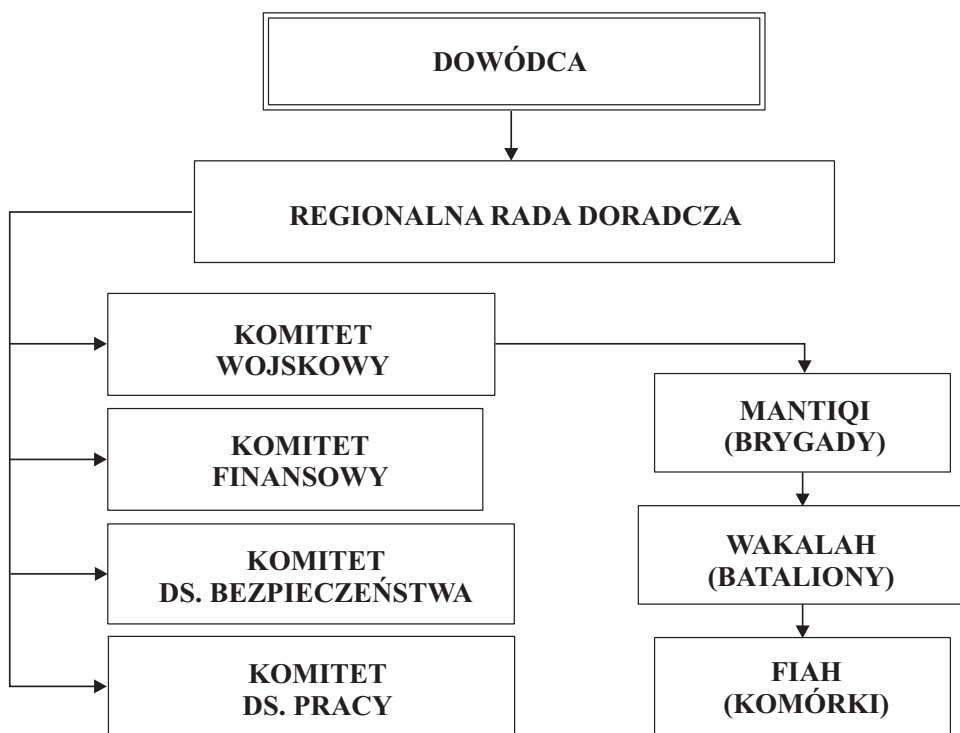
¹⁴ M.in. Fathur Rohman Al-Ghozi i Ali Imron. Zob.: Z. Abuza, *The War on Terrorism in Southeast Asia*, „Strategic Asia” 2003/2004, s. 331.

¹⁵ Ibidem, s. 332.

¹⁶ S. Shuja, *Gauging Jemaah Islamiyah's Threat in Southeast Asia*, „Terrorism Monitor” Vol. III, Issue 8, 20 April 2005, [http://www.jamestown.org/programs/gta/single/?tx_ttnews\[tt_news\]=30286&tx_ttnews\[backPid\]=180&no_cache=1](http://www.jamestown.org/programs/gta/single/?tx_ttnews[tt_news]=30286&tx_ttnews[backPid]=180&no_cache=1) (14.05.2009). Zachary Abuza uważa jednak, że datę tę należy umiejscowić pomiędzy 1992 a 1993 rokiem. Por.: Z. Abuza, *Jemaah Islamiyah Adopts the Hezbollah Model. Assessing Hezbollah's Influence*, „The Middle East Quarterly” 2009, Vol. XVI, No. 1, s. 15.

dżihadystycznych, w tym samej Al-Kaidy. Analitycy z RAND Corporation wskazali, że na początku XXI wieku struktura ta z typowo hierarchicznej zaczęła ewoluować w kierunku wertykalno-sieciowym¹⁷. Szacowana liczba członków Dżama'a Islamiya na przełomie XX i XXI wieku nie przekraczała tysiąca.

Na czele grupy stali *emirowie* (dowódcy grupy). Byli nimi Abdullah Sungkar i Abu Bakar Ba'asjir. Zachary Abuza przypisuje im też rolę duchowych przywódców organizacji. Naczelnym organem DI był *szura* – Regionalna Rada Doradcza (Rada Zarządzająca). W jej skład wchodziło pięć osób¹⁸. Powyższemu organowi podporządkowane były komitety odpowiedzialne za konkretne pola działalności oraz sekretariat. Przedmiotem działalności owych komitetów były sprawy: wojskowe, finansowe, bezpieczeństwo i działalność misyjna. Służebną rolę wobec powyższej struktury odgrywały cztery lokalne dowództwa czy też brygady (tzw. *mantiqi*). Im podporządkowane były bataliony (*wakalah*). Te ostatnie zaś sprawować miały pieczę nad aktywnością terrorystyczną komórek operacyjnych (*fiah*).

Rys. 3. Struktura organizacyjna Dżama'a Islamiya

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: B. Mobley, *Jemaah Islamiyah Dossier*, Center For Policing Terrorism, August 26, 2004, <http://www.cptmi.org/pdf/Jemaah%20Islamiyah%20Dossieriv5.pdf> (23.10.2011) oraz Z. Abuza, *The War on Terrorism in Southeast Asia*, „Strategic Asia” 2003/2004, s. 331.

¹⁷ P. Chalk, A. Rabasa, W. Rosneau, L. Piggott, *The Evolving Terrorist Threat to Southeast Asia. A Net Assessment*, Santa Monica 2009, s. 92–94.

¹⁸ Z. Abuza, *The War...*, op. cit., s. 333.

Utworzone zostały cztery brygady (*mantiqi*). Pierwsza zasięgiem swej aktywności obejmowała obszar Malezji, Singapuru i południowej Tajlandii; druga – Jawę i Sumatrę, trzecia – Filipiny, Brunei, wschodnią Malezję, Kalimantan i Sulawesi, celem czwartej było zaś zbudowanie sieci batalionów i podporządkowanych im komórek terrorystycznych w Australii. *Mantiqi 1* liczyła około 200 osób i była największą brygadą grupy. Na jej czele stali Abu Hanafia i Fazi bin Abu Bakar Bafana. Wśród członków *mantiqi 1* znajdowali się m.in. wykładowcy malezyjskiego Uniwersytetu Technologicznego. Z. Abuza wymienił cztery podstawowe zadania powyższej brygady¹⁹. Pierwszym z nich było utrzymywanie i pogłębianie współpracy z KMM (Malezyjską Grupą Mudżahedinów). Drugim – współpraca operacyjna z centralą czy też jądrem ruchu dżihadystycznego (Al-Kaidą). *Mantiqi 1* odgrywała w tym względzie rolę szczególną, wynikającą z posiadania przez nią zaplecza logistycznego i zdolności rekrutacyjnych owocujących możliwościami wysyłania licznych grup rekrutów do obozów szkoleniowych w Afganistanie oraz planowania akcji terrorystycznych. Trzecim zadaniem brygady było rozbudowywanie zdolności rekrutacyjnych i szkoleniowych. Znaczącą część członków organizacji pochodziła z dwóch madras: z Tarbija Lukmanul Hakiem w Johor Bahru i Sekola Menenga Arab Darul Anuar w Kota Baru. *Mantiqi 1* odpowiedzialna była także za stworzenie i zarządzanie siecią organizacji zapewniających stały dopływ środków finansowych przeznaczanych na działalność operacyjną. Wśród nich była nawet firma farmaceutyczna i informatyczna, za pomocą których transferowano środki finansowe dla komórek terrorystycznych Al-Kaidy w USA. Firmy te działały legalnie, nielegalnie na rzecz Dżama'a Islamija przekazywano jedynie około 10 proc. ich rocznych dochodów, zasilając tzw. fundusz na rzecz sprawy islamskiej czy fundusz dżihadu (*Infak Fisbillah*). *Mantiqi 2* działała na obszarze Jawy i Sumatry. W połowie lat dziewięćdziesiątych XX wieku jej liczebność nie była zbyt duża. Nie podejmowano też aktywności operacyjnej na obszarze Indonezji. Sytuacja zmieniła się dopiero po upadku reżimu Suharto. Do powyższej brygady przystąpiło jeszcze przed 2000 rokiem wielu indonezyjskich islamistów. W ostatnich dwóch latach XX wieku utworzone zostały dwa silne bataliony – Laszkar Mudżahidin i Laszkar Dżundallah. *Mantiqi 2* była w istocie zbrojnym skrzydłem założonej przez Abu Bakara Ba'asjira organizacji noszącej nazwę Rady Indonezyjskich Mudżahedinów (*Madżilis Mudżahidin Indonezja* – MMI). Należało do niej kilkadziesiąt radykalnych grup islamistycznych z obszaru całej Indonezji. Powyższa brygada powołała do życia szereg obozów szkoleniowych – m.in. na Sulawesi i Kalimantan. Jej aktywność finansowana była najprawdopodobniej przez centralę ruchu dżihadystycznego. Znaczącą rolę odgrywała bowiem w tym względzie fundacja Al-Haramain, ściśle wiązana z nielegalnym przepływem środków finansowych między środowiskami dżihadystycznymi. Działalność *Mantiqi 3* wydaje się niezwykle ważna i służebna wobec powyższych dwóch brygad. Głównym zadaniem analizowanej brygady było utrzymywanie kanałów logistycznych, za pomocą których dostarczano broń i materiały wybuchowe do wszystkich komórek grupy. Utrzymywano też bliskie relacje z innymi, działającymi w regionie grupami – w tym Islamskim Frontem Wyzwolenia Moro i organizacją Abu Sajjaf. Wspólnie odbywano *tadri* (militarne

¹⁹ Ibidem.

treningi) m.in. w obozie Abu Bakar, przynajmniej do roku 2000, kiedy to obóz został zdobyty przez wojska filipińskie. W ich obozach obu powyższych grup instruktorami byli wysłannicy centrali ruchu – w tym Omar al-Faruk czy Omar al-Hadrani²⁰. Najmniejszą brygadą była *Mantiqi 4*. Jej działania skupiały się na rekrutowaniu nowych członków wśród indonezyjskiej diaspory w Australii.

Za planowanie działań operacyjnych Dżama'a Islamiya odpowiedzialny był Nurjaman Riduan Ismuddin (alias Hambali)²¹, który odgrywał także bardzo istotną rolę jako agent Al-Kaidy w Azji Wschodniej²². 14 sierpnia 2003 roku został pojmany w Tajlandii i przekazany amerykańskiej CIA²³. Za pion rekrutacyjny DI do czasu swego aresztowania w Malezji w czerwcu 2001 roku odpowiadał Mohammed Ikbal Abdurrahman (alias Abu Dżibril)²⁴. Aresztowania przywódców grupy należących do pierwszego pokolenia spowodowały pojawienie się na czele DI ich następców. Do najważniejszych z tzw. drugiego pokolenia przywódców należeli: Azahari Husin i Noordin Mohammed Top. Skład tej grupy uzupełnili: Abdul Rahim Ajub (odpowiedzialny za operacje w Australii), Zulkarnaen (członek centralnego dowództwa DI odpowiedzialny za planowanie działań operacyjnych grupy), Zulkifli bin Hir (członek centralnego dowództwa odpowiedzialny za przygotowywanie zamachów bombowych) i Dulmatim (alias Amar Usman)²⁵.

Jedną z sieci komórek operacyjnych grupy w Azji Południowo-Wschodniej była sieć filipińska. Wyróżnić można kilka stadiów jej rozwoju. Najdynamicznym okresem była końcówka lat dziewięćdziesiątych XX wieku. W roku 2001, udało się władzom filipińskim rozbić część tej struktury. Aresztowano wówczas ponad trzysta osób. Spora grupa aresztowanych²⁶ odbyła szkolenia w obozie Hudaibija na Mindanao pomiędzy 1998 a 2000 rokiem. Aresztowania nasiliły się na Filipinach zwłaszcza po zamachach na Bali w październiku 2002 roku. Spowodowały one czasowe przerwanie kontaktów między centralą w Indonezji a komórkami na Filipinach. Wzmoczona aktywność władz indonezyjskich zaowocowała natomiast przemieszczeniem się na Filipiny (zwłaszcza na Mandanao) szeregu bojowników Dżama'a Islamiya. Po 2005 roku m.in. z uwagi na skuteczność działań antyterrorystycznych zmianie uległ sposób organizacji grupy. Nacisk położony został bowiem na budowanie struktur zdecentralizowanych.

²⁰ Ibidem, s. 334.

²¹ Na jego temat zob.: M. A. Ressa, *Seeds of Terror. An Eyewitness Account of Al-Qaeda's Newest Center of Operations in Southeast Asia*, New York 2003, s. 71–80.

²² B. Mobley, *Jemaah Islamiyah Dossier*, Center For Policing Terrorism, August 26, 2004, <http://www.cpt-mi.org/pdf/Jemaah%20Islamiyah%20Dossieriv5.pdf> (25.10.2011), s. 7.

²³ *Hambali's Capture: How Significant for the War on Terror?*, „Terrorism Monitor” 2005, Vol. I, Issue 2, [http://www.jamestown.org/programs/gta/single/?tx_ttnews\[tt_news\]=451&tx_ttnews\[backPid\]=178&no_cache=1](http://www.jamestown.org/programs/gta/single/?tx_ttnews[tt_news]=451&tx_ttnews[backPid]=178&no_cache=1) (25.10.2011). Zob. także: Z. Abuza, *The State of Jemaah Islamiya and the Future of Terrorism in Southeast Asia*, „Terrorism Monitor” 2005, Vol. II, Issue 2, [http://www.jamestown.org/single/?no_cache=1&tx_ttnews\[tt_news\]=430](http://www.jamestown.org/single/?no_cache=1&tx_ttnews[tt_news]=430) (25.10.2011).

²⁴ B. Mobley, *Jemaah Islamiyah Dossier...*, op. cit., s. 7.

²⁵ Ibidem.

²⁶ M.in. Taufiq Rifki, Komarudin bin Zaimun (alias Mustakin), Ahmad Saifullah Ibrahim (alias Hudzaifah lub Abraham) i Ahmad Faisal bin Imam Saridzan.

CELE, STRATEGIA I TAKTYKA DŻAMA'A ISLAMIJA

Najważniejszym celem grupy, wynikającym bezpośrednio z ideologii, do której odwoływali się jej członkowie było utworzenie państwa islamskiego (*Dawlah Islamiya*) przez stosowanie dżihadu. Zdolność do wzniesienia świętej wojny wiązała się z rozwojem trzech ważnych części składowych muzułmańskiej tożsamości: potencjału wiary (*Kuwwatul Akihad*), potencjału braterstwa (*Kuwwatul Ukhuwwah*) i potencjału siły (*Kuwwatul Masallah*)²⁷. Dopelnieniem tej wizji było dychotomiczne spojrzenie na współczesny świat będący areną walki dobra ze złem, sił Boga z siłami Szatana, muzułmanów z niemuzułmanami.

Strategicznym celem grupy było wywołanie islamskiej rewolucji, która miała doprowadzić do upadku świeckich rządów i przejęcia władzy przez islamistów. Przemoc na dużą skalę (w akcjach terrorystycznych zamierzano zabić tysiące przeciwników) miała wywołać chaos wewnętrzny i przyspieszyć dekonstrukcję starego systemu. Dżama'a Islamiya miała stać się główną platformą działania awangardowej społeczności muzułmańskiej w Indonezji. Postulowany przez nią cel strategiczny należy umieścić w perspektywie pięciu zasad tworzących przyszły ład społeczno-polityczny. Do zasad tych zaliczono: wiarę (*iman*), emigrację (lub pielgrzymkę – *hidżra*), przygotowanie do walki w imię Boga (*i'dad*), walkę w imię Allaha (*dżihad*) oraz koncepcję miłości i nienawiści w imię Allaha (*al-wala wal-bara*)²⁸. Szczególnie ta ostatnia koncepcja, sugerująca powinności każdego muzułmanina stanowiła ważny element legitymizacji przemocy wobec przeciwników grupy. Dychotomiczna wizja rzeczywistości społecznej ułatwiała ideologom grupy jednoznaczne wskazanie wrogów dżihadystów. Byli nimi ci wszyscy, którzy przeciwstawiali się realizacji wizji jej założycieli.

Z taktycznego punktu widzenia aktywność członków Dżama'a Islamiya koresponduje z taktyką wykorzystywaną przez innych uczestników globalnego ruchu dżihadystycznego. Wyróżnić można w związku z tym trzy grupy celów zamachów terrorystycznych (potocznie nazywane tzw. miękkimi celami). Pierwszą stanowiły cele o charakterze ideologiczno-religijnym (np. różnego rodzaju świątynie), drugą – cele ludzkie (np. politycy czy przedstawiciele reżimu) i trzecią – inne cele o dużym znaczeniu ekonomicznym (siedziby obcych korporacji, kurorty turystyczne itp.).

W 2005 roku w Dżama'a Islamiya uwidoczniły się wewnętrzne podziały, których zasadniczym powodem stała się odmienna wizja ułożenia relacji z jądrem salafickiego ruchu globalnego dżihadu. Jedną z nich tworzyli zwolennicy Darul Islam (tzw. „neodarulislamiści”) opowiadający się za ograniczeniem aktywności tylko do Indonezji. Drugą frakcję tworzyli zaś zwolennicy Nurjamana Riduana Ismuddina, opowiadający się za szerszą współpracą z centralą ruchu i podjęciem intensywnej kampanii skierowanej przede wszystkim przeciwko celom zachodnim²⁹.

²⁷ Z. Abuza, *Militant Islam...*, op. cit., s. 127.

²⁸ Por.: A. Mohamed Bin, *Identifying Key Concerns of Jemaah Islamiyah: The Singapore Context*, International Centre for Political Violence and Terrorism Research, (b.d.w), s. 2, <http://www.pvtr.org> (25.10.2011).

²⁹ Z. Abuza, *Jemaah Islamiya Enters Regrouping Phase*, „Terrorism Focus” 2006, Vol. III, Issue 45, s. 6–7.

Relacje między DI a centralą globalnego ruchu dżihadystycznego mają wieloaspektowy charakter. Widać je m.in. na płaszczyźnie ideologicznej. Można też prześledzić powiązania pomiędzy poszczególnymi członkami obu struktur. Jednym z przywódców duchowych DI, ściśle współpracujących zwłaszcza w obecnej dekadzie z przedstawicielami ruchu był Abu Dujana. Ten urodzony pod koniec lat sześćdziesiątych XX wieku na Zachodniej Jawie radykał ściśle związany był też z ugrupowaniem Darul Islam. W latach dziewięćdziesiątych XX wieku odbył on treningi wojskowe na Filipinach i w Pakistanie. Dzięki temu mógł nawiązać ściślejsze kontakty z najważniejszymi przywódcami ruchu³⁰. Władze indonezyjskie jednoznacznie wiążą tę postać z szeregiem zamachów terrorystycznych przeprowadzonych w Indonezji w pierwszej połowie pierwszej dekady XXI wieku.

Prawdopodobnie już w połowie 2006 roku przywódcy Dżama'a Islamiya postanowili stworzyć specjalny oddział zamachowców samobójców składający się z co najmniej 100 osób. Wśród potencjalnych celów takich zamachów znajdują się zarówno indonezyjscy chrześcijanie, jak i cudzoziemcy przebywający w tym państwie³¹.

PRZYKŁADY AKTYWNOŚCI TERRORYSTYCZNEJ

Do 2000 roku członkowie Dżama'a Islamiya nie przeprowadzili samodzielnie żadnej akcji terrorystycznej³². Ich aktywność ograniczała się wówczas najwyżej do partycypacji w przygotowywaniu zamachów planowanych przez członków Al-Kaidy. Sytuacja zmieniła się dopiero w drugiej połowie 2000 roku. Terrorysty z DI ośmieleni brakiem aktywności antyterrorystycznej władz indonezyjskich i wsparciem centrali ruchu dżihadystycznego przystąpili do kampanii przemocy, której apogeum przypadło właśnie na rok 2000. Miało wówczas miejsce co najmniej 47 zamachów terrorystycznych. W lipcu tegoż roku podłożono zdetonowano ładunek wybuchowy w centrum handlowym w Dżakarcie, w grudniu 2000 roku. DI wspólnie z Islamskim Frontem Wyzwolenia Moro przeprowadzono zaś atak bombowy w Manili. Należy zauważyć, że znacząca część ataków w tym okresie zakończyła się fiaskiem m.in. z uwagi na problemy natury organizacyjno-taktycznej i technicznej (np. co najmniej kilkanaście ładunków wybuchowych nie eksplodowało z uwagi na błędy popełnione w trakcie ich konstruowania czy przygotowania do detonacji).

Zestawienie wybranych, najbardziej spektakularnych zamachów przypisywanych grupie Dżama'a Islamiya zawiera tabela 1.

Wedle danych GTD do chwili obecnej grupa odpowiedzialna jest łącznie za ponad 70 incydentów (rysunek 4).

³⁰ Z. Abuza, *Abu Dujana: Jemaah Islamiyah's New al-Qaeda Linked Leader*, „Terrorism Focus” 2006, Vol. III, Issue 13, s. 4–5.

³¹ Z. Abuza, *JI Adopts New Strategy: Targeted Assassinations*, „Terrorism Focus” 2007, Vol. IV, Issue 12, s. 2–3.

³² Por.: Z. Abuza, *The War...*, op. cit., s. 332.

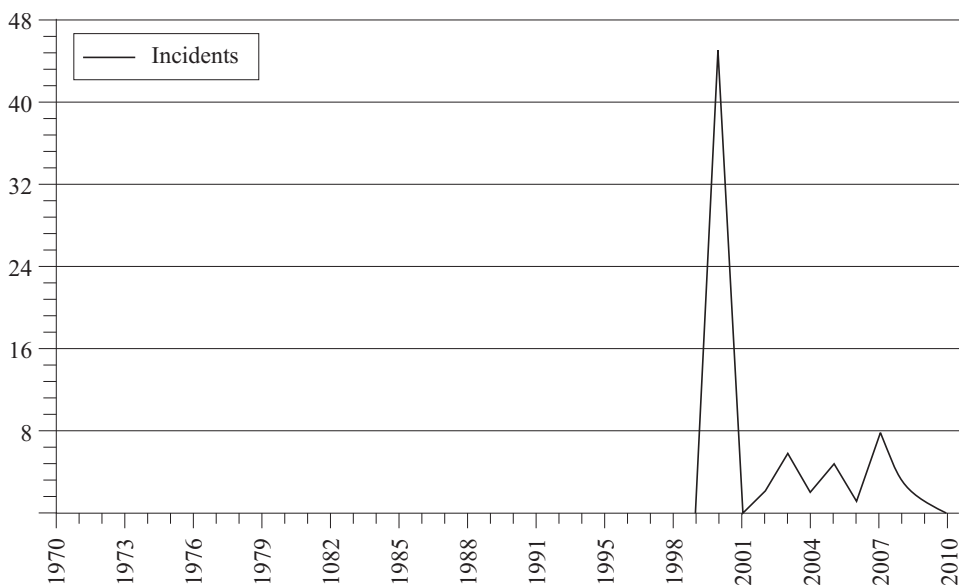
Tabela 1

Zestawienie wybranych zamachów terrorystycznych przypisywanych Dżama'a Islamija w latach 2000–2009

Data	Państwo	Miejsce zamachu	Sprawca	Zabici	Ranni	Rodzaj celu
24.12.2000	Indonezja	Pekanburu	DI	5	8	przywódcy religijni
30.12.2000	Filipiny	Manila	DI, IFWM	12	20	środki transportu
12.10.2002	Indonezja	Kuta	DI	202	150	turyści
4.03.2003	Filipiny	Davao	AS, IFWM, DI	24	150	lotnisko
5.08.2003	Indonezja	Dżakarta	DI	15	149	biznes
28.05.2005	Indonezja	Tentena	DI	11	30	cywile, Biznes
1.10.2005	Indonezja	Dżimbaran	DI	12	50	cywile, Biznes
1.10.2005	Indonezja	Kuta	DI	12	50	cywile, Biznes
8.05.2007	Filipiny	Tacurong	DI	9	34	cywile, Władze
17.07.2009	Indonezja	Dżakarta	DI	5	25	biznes

Legenda: DI – Dżama'a Islamija, IFWM – Islamski Front Wyzwolenia Moro, AS – Abu Sajjaf.

Źródło: *Global Terrorism Database*, <http://www.start.umd.edu/gtd> (23.10.2011).

Rys. 4. Ataki terrorystyczne Dżama'a Islamija w latach 2000–2010

Źródło: *Global Terrorism Database*, <http://www.start.umd.edu/gtd> (23.10.2011).

Najbardziej spektakularnym zamachem terrorystycznym w historii grupy, za który jej członkowie ponoszą pełną odpowiedzialność, był bez wątpienia zamach na Bali, który nastąpił 12 października 2002 roku. W symultanicznym zamachu bombowym, którego celem były dwa lokalne kluby uczęszczane przede wszystkim przez zachodnich turystów zginęły łącznie 202 osoby.

Konsekwencją powyższej akcji terrorystycznej była szybka i zdecydowana odpowiedź władz indonezyjskich. Przystąpiły one do zakrojonych na skalę regionalną działań zmierzających do wytopienia i rozbitcia komórek operacyjnych DI. Do lipca 2003 roku aresztowano co najmniej 60 osób powiązanych z tą organizacją i zaangażowanych w przeprowadzenie powyższego zamachu. Nie udało się niestety rozbić prężnie działającej siatki terrorystycznej grupy w Malezji i Singapurze.

Kolejne spektakularne zamachy terrorystyczne członkowie Dżama'a Islamija przeprowadzili w latach 2003–2005. W sierpniu 2003 r. zdetonowano ładunek wybuchowy w hotelu Marriott w Dżakarcie. We wrześniu 2004 r. przeprowadzono w tym samym mieście podobny zamach na ambasadę australijską. Rok później – na początku października 2005 r. doszło do potrójnego zamachu bombowego na wyspie Bali. Tylko w tych trzech zamachach śmierć poniosło łącznie ponad 40 osób. W większości byli to jednak Indonezyjczycy.

* * *

Analiza aktywności dżihadystów z Dżama'a Islamija skłaniać może do kilku zasadniczych wniosków. Członkowie i zwolennicy DI stanowili i stanowią jedynie niewielką mniejszość w większości pokojowo nastawionej społeczności muzułmańskiej w Indonezji.

Organizacja ta należała w pierwszej połowie XXI wieku do grupy najaktywniejszych uczestników globalnego ruchu dżihadystycznego. Bliska współpraca z jego jądrem nawiązana jeszcze w latach dziewięćdziesiątych pociągnęła za sobą przejęcie *modus operandi* spopularyzowanego w ramach ruchu.

Niezmiernie ważną cezurą w odniesieniu do terrorystycznej aktywności grupy był przełom roku 2002 i 2003. To wówczas, z uwagi na podjęte na dużą skalę działania antyterrorystyczne poważnie ograniczono zdolności działania drugiej brygady Dżama'a Islamija. Władze indonezyjskie tuż po zamachach na Bali nawiązały ścisłą współpracę wywiadowczą z władzami australijskimi, japońskimi, brytyjskimi, niemieckimi i francuskimi mającą na celu rozbitcie struktur DI. Zaostrzono także, zwłaszcza w 2009 roku, prawo antyterrorystyczne.

Założycielom i bojownikom Dżama'a Islamija nie udało się zrealizować żadnego z założonych przez siebie celów. Apogeum przemocy z początku XXI wieku miało być w istocie jedynie początkiem kampanii, która jak dotąd nie osiągnęła swojego kolejnego etapu.

Po 2004 roku Dżama'a Islamija przystąpiła co prawda, dzięki wsparciu zewnętrznemu (w szczególności ze strony jądra ruchu dżihadystycznego), do odbudowy swoich struktur. Nie udało jej się jednak osiągnąć stanu gotowości operacyjnej podobnego do tego z początku 2000 roku. Nie oznacza to jednak, że organizacja ta nie stwarza już żadnego zagrożenia dla bezpieczeństwa wewnętrznego w Indonezji. Mając na uwadze rozległą sieć powiązań zbudowaną przez DI oraz tą, którą tworzy globalny ruch dżihadystyczny nie można wykluczyć w najbliższej lub nieco dalszej przyszłości zwrócenia się w stronę przemocy w postaci spektakularnych zamachów terrorystycznych, których przedmiotem będą tzw. miękkie cele. Ich prawdopodobieństwo maleje jednak wraz z kolejnymi sukcesami antyterrorystycznymi i likwidacją lub zatrzymaniem kolejnych cieszących się znacznym autorytetem członków grupy. Poważnym osłabieniem

Dżama'a Islamija była m.in. śmierć Noordina Topa we wrześniu 2009 roku. To on bowiem był jednym ze skarbników grupy odpowiedzialnym za transfer środków finansowych z Bliskiego Wschodu do Indonezji.

W związku z brakiem sukcesów w walce zbrojnej członkowie Dżama'a Islamija położyli większy nacisk po 2004 roku na działalność społeczną. Jej emanacją była rozbudowa sieci organizacji charytatywnych. Związane z DI instytucje na niespotykaną dotychczas skalę zaczęły angażować się w pomoc humanitarną i działalność misyjną. Jest ona zapewne, jak działa się to już wcześniej, łączona z działalnością indoktrynacyjno-rekrutacyjną. Takie łączenie różnych form aktywności znacznie osłabia wysiłki antyterrorystyczne władz indonezyjskich. Kolejne, najmłodsze pokolenie dżihadystów w tym państwie działa wręcz poza strukturami DI, tworząc nowe efemeryczne grupy. Stało się tak na początku 2009 r. kiedy to niewielka grupa domorosłych dżihadystów utworzyła organizację, która przybrała nazwę Al-Kaidy w Azji Południowo-Wschodniej³³. Dżama'a Islamija cieszy się ciągle nieustającą popularnością wśród młodych indonezyjskich islamistów. Jest to jednak grupa stosunkowo nieliczna. Nie reprezentuje jej też żaden charyzmatyczny przywódca młodego pokolenia, co prowadzi do konkluzji, iż apogeum swej aktywności DI ma już za sobą.

STRESZCZENIE

W artykule analizie poddano cztery główne kwestie. Należą do nich: wzrost popularności islamskich organizacji radykalnych w Azji Południowo-Wschodniej, wyzwania dla bezpieczeństwa międzynarodowego związane z ich aktywnością, w tym w szczególności ze strony organizacji Dżama'a Islamija (DI), relacje pomiędzy DI a globalnym ruchem dżihadystycznym. W artykule wskazano m.in. na historyczne korzenie Dżama'a Islamija, związane z walką motywowaną czynnikami etniczno-religijnymi toczoną w Indonezji już w latach pięćdziesiątych XX wieku. Zwrócono także uwagę na fakt, iż DI jest obecnie częścią panazjatyckiej sieci dżihadystycznej, powiązanej z Al-Kaidą. Na początku XXI wieku Dżama'a Islamija udało się wzmocnić znacząco zdolności operacyjne, co zaowocowało w szczególności przeprowadzeniem zamachu bombowego na Bali w 2002 roku. W Indonezji poparcie dla tego typu radykalnych organizacji islamistycznych jest niewielkie. Dżama'a Islamija ciągle stanowi zagrożenie dla stabilności wewnętrznej powyższego państwa, w szczególności dlatego, iż podstawowy cel postulowany przez jej członków w postaci utworzenia państwa islamskiego spotyka się z pozytywnym przyjęciem ze strony wielu młodych Indonezyjczyków.

THE FACES OF ISLAMIC TERRORISM IN INDONESIA IN THE BEGINNING OF THE 21ST CENTURY. THE CASE OF JEMAAH ISLAMIYAH

ABSTRACT

This article addresses four main questions. The rise of radical Islamic movements in South-east Asia, the challenge to international security from them, especially from Jemaah Islamiyah

³³ Zob.: Z. Abuza, *Indonesian Counter-Terrorism: The Great Leap Forward*, „Terrorism Monitor” 2009, Vol. VIII, Issue 2, s. 7.

(JI), the links between JI and the Salafi-jihadi Global Movement. The article suggests first, that the roots of Jemaah Islamiyah can be traced to the ethno-religious struggle in Indonesia in 1950s; and second, that JI is a part of a pan-Southeast Asian jihadi network with strong ties to al Qaeda. At the onset of the XXI century Jemaah Islamiyah had developed a powerful operational capability, culminating in the 2002 Bali bombing. In Indonesia there is little support for such hardline Islamic movements. JI however continues to jeopardize stability in this country because its essential goal to establish an Islamic state resonates with many young Indonesians.